

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

Правові горизонти

Legal horizons

ВИПУСК 12 (25)

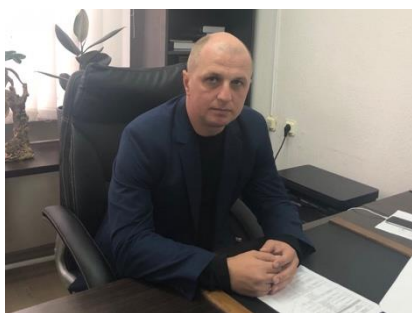
Суми – 2018

**SECTION 4
ADMINISTRATIVE LAW AND PROCESS;
FINANCIAL LAW; INFORMATION LAW**

**СЕКЦІЯ 4
АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;
ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО**

DOI: <http://www.doi.org/10.21272/Legalhorizons.2018.i12.p28>

**ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА КРАЇНИ:
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ**

*Кривошеєв Костянтин Олександрович,
аспірант кафедри адміністративного, господарського
права та фінансово-економічної безпеки,
Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет*

Світові глобалізаційні та євроінтеграційні процеси зумовили актуальність забезпечення фінансової безпеки в державі. Адже однією із головних потреб фінансової системи будь-якої держави є забезпечення її надійного та стабільного функціонування. В даній статті нами досліджено фінансову безпеку як складову загальної системи економічної безпеки. Разом з тим акцентуємо увагу на тому, що дана категорія увібрала у себе особливості фінансових відносин. Звертаємо увагу, що проблематика фінансової безпеки займає провідне місце в системі як економічної безпеки, так і фінансового права. У ході дослідження проблематики та аналізу науково-теоретичних розробок вітчизняних науковців приходимо до висновку, що категорія «фінансова безпека» вивчається лише фрагментарно, без чіткого формування теоретико-понятійного апарату. Фактично в сучасній правовій науці чіткого юрисдикційного закріплення категорія «фінансова безпека» не знайшла також й не розроблено теоретичного підґрунтя побудови дієвої системи. Поняття «безпека» є базисом економічної та соціальної стабільності в державі та основоположним поняттям для категорія «фінансова безпека». Тому дослідження загальної проблематики фінансової безпеки у даній роботі розкривається через вивчення даного базового поняття, аналіз його теоретичного та нормативного визначення та окреслення проблеми правового забезпечення фінансової безпеки в Україні.

У нинішніх умовах розвитку економіки й посилення інтеграційних та глобалізаційних процесів на перше місце виходить питання забезпечення саме фінансової безпеки держави як найважливішої складової національної безпеки, без якої практично неможливо вирішити жодне із завдань, які стоять перед державою. Останнім часом фінансова безпека України перебуває під впливом низки зовнішніх та внутрішніх загроз таких як: фінансові кризи, геополітична ситуація, вплив діяльності міжнародних організацій, інфляційні процеси, нестабільність правової системи тощо.

Вважаємо, що на сьогодні зміна вектору дослідження та актуальності з економічної безпеки на фінансову є доречною у зв'язку із реформуванням фінансової системи та намаганням побудови чіткої структури та взаємодії всіх її елементів. Адже формулювання точного понятійного апарату ключових категорій в цій сфері надасть змогу сформувати систему

фінансової безпеки та уникнути прогалини в законодавчому регулюванні.

Ключові слова: безпека, національна безпека, економічна безпека, фінансова безпека.

Krivosheev K.O. Financial security of the country: theoretical and legal analysis. Global globalization and European integration processes have conditioned the urgency of ensuring financial security in the state. After all, one of the main needs of the financial system of any state is to ensure its reliable and stable functioning. In this paper, we examine financial security as a component of a general system of economic security. At the same time, we emphasize the fact that this category absorbed the features of financial relations. We draw attention that the issue of financial security occupies a leading place in the system of both economic security and financial law. In the course of studying the problems and analysis of scientific and theoretical developments of domestic scientists we come to the conclusion that the category of "financial security" is studied only fragmentarily, without a clear formation of the theoretical and conceptual apparatus. In fact, in the modern legal science of clear jurisdictional consolidation, the category of "financial security" did not find and did not develop the theoretical basis for the construction of an effective system. The notion of "security" is the basis of economic and social stability in the state and the basic notion for the category "financial security". Therefore, the study of general issues of financial security in this paper is revealed through the study of this basic concept, an analysis of its theoretical and normative definition and outline of the problem of legal security of financial security in Ukraine.

In the current conditions of economic development and strengthening of integration and globalization processes, the issue of ensuring the financial security of the state is the most important component of national security, without which it is virtually impossible to resolve any of the tasks facing the state. Recently, Ukraine's financial security is under the influence of a number of external and internal threats such as: financial crises, geopolitical situation, influence of international organizations, inflation processes, instability of the legal system, etc.

We believe that today the change in the research vector and the relevance of economic security to the financial one is appropriate in connection with the reform of the financial system and the attempt to build a clear structure and interaction of all its elements. After all, the formulation of the precise conceptual apparatus of the key categories in this area will enable to form a system of financial security and avoid gaps in legislative regulation.

Keywords: security, national security, economic security, financial security.

Однією із головних потреб фінансової системи будь-якої держави є забезпечення її надійного та стабільного функціонування. З огляду на це, а також на постійно виникаючі економічні кризи як глобальні (світові) так і локальні (регіональні), питання забезпечення дієвого механізму захисту національної фінансової системи має не аби яку актуальність для будь якої країни світу. Актуальність даної проблеми для України зумовлена світовими глобалізаційними процесами та євроінтеграційним характером розвитку нашої держави.

Досліджуючи поняття фінансова безпека О.Л. Пластун доводить, що фінансова безпека на сьогодні є складовою загальної системи економічної безпеки, однак увібрала у себе особливості фінансових відносин [30]. До того ж саме поняття є досить широким, адже розкриває фінансову безпеку як на глобальному рівні (міжнародного співробітництва, міжнародних утворень та окремої держави), так і рівні безпеки

підприємств та домогосподарств [1].

Завжди формування фінансової системи будь якої країни відбувається разом із трансформаційними змінами національної економіки та системи державного управління. Тому проблематика фінансової безпеки займає провідне місце в системі як економічної безпеки, так і фінансового права [25].

О. Мелих стверджує, що «фінансова безпека» як для науки, так і для практики є порівняно новою категорією та належним чином не дослідженою. Фінансова безпека – це явище, котре відоме всім, всі про нього знають та вказують на важливість і актуальність, однак не отримало вичерпного дослідження та вивчення без чіткого формування теоретико-понятійного апарату [22].

Досліджуючи наукові праці таких вітчизняних науковців, як В.Б. Авер'янов, О.О. Бригінець, Е.С. Дмитренко, В.Т. Білоус, Т.О. Коломієць, О.В. Кузьменко, М.П. Кучерявенко, А.А. Нечай, Г.В. Новицький, О.П. Орлюк та інших, можемо

стверджувати лише про фрагментарне дослідження та аналіз категорії «фінансова безпека». Фактично в сучасній правовій науці чіткого юрисдикційного закріплення категорія «фінансова безпека» не знайшла також й не розроблено теоретичного підґрунтя побудови дієвої системи.

Саме тому, досліджуючи цю проблему ми дійшли висновку що сутність та зміст поняття «фінансова безпека» утворює основоположна категорія «безпека», яка є набагато ширшим поняттям, адже безпека є базисом економічної та соціальної стабільності в державі. Поняття «безпека» є досить широким і всеосяжним та за змістовим наповненням спрямоване на різні сфери життєдіяльності суспільства й кожної людини. Так, у своєму дисертаційному дослідженні С.С. Засулько звертає увагу, що за останні роки поняття «безпека» набуло більш гуманістичного значення та стало максимально направленим на людину та безпеку саме людини [13].

У відповідності до визначення наведеного в Новому тлумачному словнику української мови, безпека – це такий стан, при якому нікому та нічому ніщо не загрожує [27]. Саме як стан захищеності визначається термін «безпека» і в Юридичній енциклопедії [35]. Згідно ДСТУ 2156-93 «Безпечність промислових підприємств. Терміни та визначення основних понять» безпека – це відсутність ризику щодо завдання якої-небудь шкоди [4]. Іншим ДСТУ 3891-99 «Безпека у надзвичайних ситуаціях. Терміни та визначення основних понять» закріплено, що безпека-це стан захищеності усього населення країни, довкілля та об'єктів економіки від небезпеки у надзвичайних ситуаціях [3].

Національного забарвлення поняття «безпека» зазнало після закріпленням Законом України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. дефініції «національна безпека», визначаючи її як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів держави від реальних та потенційних загроз. Цей Закон визначає, що базис державної політики, направлений на забезпечення захисту національних інтересів та гарантування особистої, суспільної та державної безпеки від будь-яких загроз як внутрішніх, так зовнішніх [10]. Положеннями Конституції України закріплюються такі поняття як безпека людини, економічна та інформаційна безпека [16].

Фінансова безпека є складовою економічної безпеки та відповідно частиною національної безпеки. Враховуючи світові глобалізаційні процеси та динамічний розвиток суспільних та економічних відносин, погоджуємося з

твердженням Т.О. Луцик-Дубової, котра говорить про те, що враховуючи сучасні реалії головний чинник незалежності будь-якої країни є стан фінансової безпеки в середині неї [19]. До того ж саме фінансова безпека є складовою національної безпеки та як стверджує Е.С. Дмитренко є однією із головних її складових, адже справляє вплив на реалізацію завдань та функції в середині країни державними органами та органами місцевого самоврядування. Фінансова безпека перебуває у нерозривному зв'язку з незалежністю, в тому числі фінансовою та загальною політичною стабільністю [8]. Питання важливості та значимості становлення стійкої фінансової безпеки для держави підіймалася ще в 1997 р. головою КНР Цзян Цземінем, який визначав, що без фінансової безпеки країни не може забезпечуватися економічна безпека [2].

В сучасній Україні для забезпечення фінансової безпеки країни діють велика кількість законодавчих та підзаконних актів. Перш за все це Конституція України, Бюджетний кодекс, Податковий кодекс, Митний кодекс, Закон України «Про національну безпеку України», Закон України «Про Раду національної безпеки та оборони України», Закон України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні», Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.08.2012 р. №569-р, Стратегія національної безпеки України, Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» схвалена указом Президента України від 12.01.2015 р. №5-2015 тощо [5].

Однак, правові підвалини законодавчого регулювання поняття фінансова безпека були закладені ще Декларацією про державний суверенітет від 16.07.1990 р. та Законом України «Про економічну самостійність Української РСР» від 03.08.1990 р. Адже саме даними нормативно-правовими актами визначені наміри щодо побудови економічної самостійності в Україні та створення власної фінансової системи. При цьому, базовим актом щодо забезпечення фінансової безпеки в державі виступає Конституція України від 28.06.1996 р. [28]

На думку М.В. Патарідзе-Вишинської проміжними та адаптаційними у сфері забезпечення фінансової безпеки в Україні можна визначити проект Концепції фінансової безпеки України, розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері» від 15.08.2012 р. та Програму економічних реформ на 2010-2014 рр. «Заможне суспільство,

конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» від 02.06.2010 р. Кожен із вище вказаних нормативно-правових актів спрямований на захист фінансової системи країни від внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечення національних фінансових інтересів, визначення напрямів реалізації структурних реформ, поліпшення бізнес-клімату та притоку інвестицій [28].

Вище вказані законодавчі акти є базисом нормативно-правового регулювання фінансової безпеки в державі. Однак у своїй сукупності не в змозі вирішити проблеми правового забезпечення фінансової безпеки України. Так, О.О. Бригінець звертає увагу на офіційну статистичну інформацію Business Insider 2017 р., у відповідності до якої Україна визнана країною в якій рівень фінансової безпеки є найслабшим [5]. Адже в результаті економічної кризи Україна отримала послаблення інвестиційного клімату (значне зниження інвестиційного притоку в країну), залежність від іноземного капіталу, зростання розміру державного боргу, високий рівень корупції та різноманітні законодавчі й адміністративні перепони та недостатність фінансування всіх галузей економіки [5].

Разом з тим, у вітчизняному законодавстві відсутнє чітке закріплення поняття «фінансова безпека», що призводить, як вказує О.О. Бригінець до існування правових прогалин. Саме ця обставина спричинила наявність цілої низки підходів до визначення даної категорії. Наприклад, О.В.Тихонова ототожнює фінансову безпеку зі станом, при якому відсутній ризик ймовірного заподіяння неприпустимої шкоди фінансовій системі будь-якої держави [34].

На думку А.Б. Миколайчук, фінансова безпека держави – сукупність взаємопов'язаних економічних, соціальних та правових відносин в країні, котрі мають змогу створити фінансовий стан, котрий виявляє стійкість до зовнішніх та внутрішніх загроз [25].

Дещо інша позиція у О.В. Макарик [20] та А.С. Марина [21], котрі стверджують, що фінансова безпека – це ступінь захищеності фінансових інтересів на будь-якому рівні фінансових відносин, від фінансових інтересів громадянина до фінансових інтересів міжнародного співтовариства.

Досліджуючи це поняття з боку захисту державних інтересів, можна стверджувати, що фінансова безпека – це здатність держави реалізовувати власну фінансово-економічну політику [6]. Фінансова безпека проявляється у вигляді комплексу заходів державної політики, котрий реалізується з метою досягнення відповідних цілей, а саме стійкість фінансової

системи [17]. На думку О.В. Івашка саме економічне зростання, стабільність та незалежність фінансової системи виступають підґрунтям фінансової безпеки країни [14]. Фінансова безпека є забезпеченням такого розвитку фінансової системи і фінансових відносин, а також процесів в економіці, при якому створюються необхідні фінансові умови для соціально-економічної та фінансової стабільності країни, збереження цілісності та єдності фінансової системи (включаючи грошову, бюджетну, кредитну, податкову та валютні системи), успішного подолання внутрішніх і зовнішніх загроз України у фінансовій сфері [7].

У своїх наукових дослідженнях О.В. Смирнов під фінансовою безпекою визначає рівновагу у фінансові та кредитній системах, для якої є характерним баланс всіх інструментів, фінансових технологій та послуг, стійкість до кризових явищ [32].

У відповідності до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених наказом Міністерства економічного розвитку України від 29.10.2013 р. №1277 визначено, що фінансова безпека – це стан фінансової системи держави, у відповідності до якого створюються необхідні фінансові умови для сталого соціального і економічного розвитку країни в цілому, забезпечується її стійкість до дисбалансу, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи. При цьому систему фінансової безпеки держави утворюють наступні складові: банківська, бюджетна, боргова, валютна, грошово-кредитна безпеки та безпека небанківського фінансового сектору [24]. Однак, Б.Ю. Кишакевич стверджує, що вище зазначену сукупність складових системи фінансової безпеки держави необхідно доповнити ще такими елементами як страхова, фондова, податкова, інвестиційна безпеки. У свою чергу, основними показниками фінансової безпеки держави він визначає розмір зовнішнього та внутрішнього боргу, рівень інфляції в країні, стабільність національної валюти [15].

Аналізуючи дану категорію О.О. Бригінець вказує, що для найбільш детального та повного теоретичного обґрунтування даного поняття необхідно проводити дослідження з позицій широкого та вузького його розуміння. Ми погоджуємося з даним твердженням та вважаємо його найбільш вдалим для окреслення проблематики теоретичного аспекту категорії «фінансова безпека». Якщо у вузькому значенні фінансову безпеку можна охарактеризувати як відповідний стан при якому відбувається забезпечення належного функціонування усіх

суб'єктів фінансових правовідносин в країні, для яких характерним є стійкість до негативних проявів та впливів як зовнішнього, так і внутрішнього походження. Це стан при якому відбувається розвиток та цілісне, ефективне функціонування національної фінансової системи.

Натомість в широкому значенні О.О. Бригінець пропонує розглядати фінансову безпеку як стан захищеності всіх фінансових інтересів держави та суспільства, впровадження інструментів протидії загрозам та безпеці, першочергове задоволення потреб суспільства та економічне зростання, наявність позитивного інвестиційного клімату, нейтралізація зовнішнього впливу міжнародних фінансів на національну безпеку та відповідність вітчизняної нормативно-правової бази вимогам та стандартам міжнародної спільноти [5].

Окрім акцентуванні уваги на ототожненні змісту категорії «фінансова безпека» із ступенем захищеності фінансової системи та фінансових інтересів, О.І. Барановський пропонує також розглядати вище вказане поняття в наступних розуміннях:

- як складову економічної безпеки держави, для якої є характерними такі властивості, зокрема незалежність, ефективність, стабільність;
- ступінь забезпеченість фінансовими ресурсами всіх суб'єктів фінансової системи;
- стан фінансової системи загалом та її складових, зокрема валютної, бюджетної, кредитної, податкової, інвестиційної, фондової систем, для якого є характерним збалансованість, та стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз;
- якість фінансових послуг та інструментів, що протидіє негативному впливу внутрішніх та зовнішніх загроз [1].

Іншу думку у своїх дослідженнях висловлює О.М. Підхонний, котрий вказує, що фактично фінансова безпека – це здатність уникати будь-яких загроз та їх проявів, котрі в майбутньому можуть спричинити фінансові втрати. Фінансова безпека також може розглядатися як рівень етики та компетенції населення держави в цілому, та посадових осіб зокрема, щодо правильності прийняття рішень, ефективного і справедливого розподілу фінансових ресурсів [29].

Крім того, як стверджує М.І. Крупка, фінансова безпека виступає першочерговою умовою стабільного перебігу процесів у фінансовій системі

держави [17].

У нинішніх умовах розвитку економіки й посилення інтеграційних та глобалізаційних процесів на перше місце виходить питання забезпечення саме фінансової безпеки держави як найважливішої складової національної безпеки, без якої практично неможливо вирішити жодне із завдань, які стоять перед державою. Останнім часом фінансова безпека України перебуває під впливом низки зовнішніх та внутрішніх загроз таких як: фінансові кризи, геополітична ситуація, вплив діяльності міжнародних організацій, інфляційні процеси, нестабільність правової системи тощо.

Враховуючи вищевикладене, ми вважаємо, що «фінансова безпека» як правова категорія – це законодавчо встановлений механізм (система) забезпечення сталого розвитку фінансової системи держави, діяльність якого направлена на збереження її цілісності та єдності. Фінансову безпеку держави утворюють: кредитно-банківська, бюджетна, податкова, боргова, грошово-валютна, страхова, фондово-інвестиційна безпеки та безпека небанківського фінансового сектору економіки.

Слід зазначити, що при цьому фінансова безпека виступає своєрідним індикатором успішності застосування інструментів та впровадження відповідних заходів в державі щодо стабілізації її фінансової системи.

Враховуючи особливості нормативно-правового закріплення даної категорії та функціонування фінансової системи, а також ґрунтуючись на юрисдикційних визначеннях суміжних термінів, на нашу думку, фінансова безпека – це стан захищеності фінансової системи країни, її стійкості та стабільності до внутрішніх та зовнішніх загроз задля сталого соціально-економічного розвитку держави.

Вважаємо, що на сьогодні зміна вектору дослідження та актуальності з економічної безпеки на фінансову є доречною у зв'язку із реформуванням фінансової системи та намаганням побудови чіткої структури та взаємодії всіх її елементів. Адже формулювання точного понятійного апарату ключових категорій в цій сфері надасть змогу сформувати систему фінансової безпеки та уникнути прогалини в законодавчому регулюванні.

Література:

1. Барановський О.І. Фінансова безпека держави. Фінанси України. 1996. № 11. С.19–34.
2. Барановський О. І. Фінансова безпека: монографія. К. : Фенікс, 1999. –338 с.
3. Безпека у надзвичайних ситуаціях. Терміни та визначення основних понять : ДСТУ 3891–99. – К. : Держстандарт України, 1999. – 21 с.

4. Безпечність промислових підприємств. Терміни та визначення основних понять : ДСТУ 2156. – 93. – К. : Держстандарт України, 1993. – 32 с.
5. Бригінець О.О. Правове забезпечення фінансової безпеки України, автореферат дисертації для здобуття наук. ступ. д.ю.н., спеціальність 12.00.07., Ірпінь 2017.
6. Грицюк Н. А. Методичні підходи до обґрунтування індикаторів оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. Проблеми науки. 2008. № 6. С. 31-35.
7. Гусаров С.М. Актуальні питання фінансової безпеки держави. Збірник наукових праць. Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні питання безпеки фінансової системи держави», м. Харків, 21 лютого 2014 року.
8. Дмитренко Е.О. Місце та роль фінансово-правової відповідальності у механізмі правового забезпечення фінансової безпеки України. Фінансове право. 2018. №4 (18). С.39-42.
9. Закон України «Про дорожній рух» від 30.06.1993 р. №3353-ХІІ / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3353-12>.
10. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. №2469-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/page>.
11. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 р. №1264-ХІІ / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
12. Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України» від 05.03.1998 р. №183/98-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр>.
13. Засунько С. С. Адміністративно-правове регулювання у сфері забезпечення техногенної безпеки в Україні : дис. ... канд. юрид. наук, спеціальність: 12.00.07. К., 2005. 226 с
14. Івашко О. В. Фінансова безпека України в умовах кризових явищ в економіці. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2015. № 2. С. 61-66.
15. Кишакевич Б.Ю. Формування системи фінансової безпеки України в умовах глобалізації. Науковий вісник НЛТУ України. 2012. Вип.22.7. С. 202-207.
16. Конституція України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
17. Крупка М. І. Фінансово-економічні аспекти безпеки інноваційного підприємництва. Економічна безпека України: внутрішні та зовнішні чинники. 2002. С. 107-123.
18. Кульпінський С. Роль фінансової безпеки України в поглибленні інтеграційних стосунків з європейськими країнами. Фінансова консультація. 2000. № 5. С. 34-38.
19. Луцик-Дубова Т. О. Основні пріоритети зміцнення фінансової безпеки України. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. 2012. № 22. С. 2-7.
20. Макарик О. В. Місце та роль фінансової безпеки в загальній системі національної безпеки. Наукові праці НУХТ. 2009. № 29. С. 125-127.
21. Марина А. С. Фінансова безпека України: проблеми та перспективи. Економічний часопис ХХІ. 2013. № 7. С. 46-49.
22. Мелих О. Фінансова безпека держави: сутність, критерії оцінки та превентивні заходи зміцнення. Економічний аналіз. 2013. №12. С. 266-272.
23. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України затверджена наказом Мінекономіки від 02.03.2007 р. №60. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii>.
24. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України затверджених наказом Мінекономрозвитку від 29.10.2013 р. №1277. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii>.
25. Миколайчук А. Б. Методичний підхід до прогнозування рівня фінансової безпеки держави в системі моніторингу. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2012. № 38. С. 32.
26. Москаль І. І. Ризики і загрози фінансовій безпеці держави в інвестиційній сфері. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». 2013. Вип. 23. С. 78–82.

27. Новий тлумачний словник української мови. К.: Акапіт, 1999. Т. 3. 380 с.
28. Патарідзе-Вишинська М.В. Генезис нормативно-правового забезпечення фінансової безпеки. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2016. № 1 (34). С. 170-177.
29. Підхонний М.О. фінансова безпека України: методологія аналізу та стратегічні орієнтири, дисертація для здобуття наук. ступ. д.е.н., спеціальність 08.00.08. Львів, 2015.
30. Пластун О.Л. Розвиток системи фінансової безпеки суб'єктів підприємництва сфери матеріального виробництва, дисертація для здобуття наук. ступ. к.е.н., спеціальність 08.00.08. – Суми, 2007.
31. Постанова Верховної Ради України «Про Концепцію національної безпеки» від 16.01.1997 р. №3/97-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3/97-вр>.
32. Смирнов С. М. Обґрунтування шляхів забезпечення фінансової безпеки. Бізнес та інтелектуальний капітал. 2013. № 5. С. 90-99.
33. Стратегія національної безпеки України затверджена указом Президента України від 26.05.2015 р. №287/2015. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015/para7#n7>.
34. Тихонова О. В. Методологічні засади визначення дефініції «фінансова безпека». Часопис Київського університету права. 2012. № 3. С. 139-143.
35. Юридична енциклопедія. К. : «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1998. Т. 1. 672 с.